

аналу

БРОЙ 1 Година 15 VOLUME 1 Year 15



СПИСАНИЕ ЗА ИСТОРИЯ, КЛАСИЧЕСКА КУЛТУРА
И ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

JOURNAL OF HISTORY, CLASSICAL CULTURE AND
ART HISTORY

THE BULGARIAN ORTHODOX CHURCH AND THE LOCAL ADMINISTRATION DURING THE CONVERSION TO CHRISTIANITY OF THE BULGARIAN – MOHAMMEDANS (1912–1913)

Kostadin PAEV

The Holy Synod of the Bulgarian Orthodox Church (BOCh) takes decision to organize the conversion to Christianity of the Bulgarian – Mohammedans over the new set at liberty lands in 1913, January 17. These territories are Thrace and Macedonia and the situation is very specific due to the Balkans War. The idea is provoked by the patriotic exultation spread all over the Bulgarian society, by the victory of the army and some manifestations of the Bulgarian – Mohammedans for conversion to Christianity on their initiative.

Records on these acts are filed by the district governors of Gyumurdzhina and Stip, by the church vicars of Nevrokop and Gorna Gyumaya dioceses. The Holy Synod creates two spiritual missions – one for South Thrace v Skechan and Gyumurdzhina districts and the other – for Nevrokop, Ser and Drama districts. The two missions gain the task to enlighten the converted Christians and to converse to Christianity the others with a strong will to do that; to arrange and to open chapels and so on.

The activity should be done with the agreement of the local administrations. At that time the local officials are standing before a complicated, contradictory reality: to take into consideration the international codes for rights and freedom, namely to the free shrift of religion, to have in mind the reactions of the allies, to respect their own statements and pledges. But sometimes the process of conversion is not running smoothly and without resistance at the cross-border regions of the new territories, including the old ones of Bulgaria. The research refers to the case with the MP Mihail Takev, who makes statements that the authors of the crime must be accused, because nobody must be compelled to converse her or his faith. The newly established Committee for patronizing the new Christians succeeds in throwing off the accusations after the inquiries. The district governor of Plovdiv Bachvarov also takes part in these inquiries. He makes statements from the conclusions of the investigations that there were not any records of compelling actions. The research depicts the complicated problems of the church and the officials at the Razlog district.

The BOCh and the newly officials of Bulgaria are in co-operation in the conversion of the names of the Bulgarian – Mohammedans which is conducted parallel to the conversion to Christianity. It is intensively conducted at Gyumurdzhina district where almost 20 000 persons are converted in today's Smolian region. The Ministry of Education supports this region as the officials arrange to send to the spiritual mission well educated teachers in church singing. The process of conversion is not running so smoothly at Seres where the Macedonian governor of War prohibits the activity of the mission. The Holy Synod of the BOCh is in direct co-operation with the Council of Ministers as the officials make a resolution to fund the BOCh with 150 000 BGN on behalf of the activity for the missions. The funds are dislocated from the budget of the Exarchate, defined for the education activities at Macedonia and Edirne areas.

The missions of the BOCh are postponed due to the defeat of Bulgaria during the War between the previous Bulgarian allies (1913). The activity goes on at these districts which borders are in the Bulgarian territories but it results in hard conflicts of parties', neighbour countries' and individuals' interests.

Д. ПОПОВ. ТРАКИЙСКИТЕ ЦАРЕ. ПОВЕДЕНИЕ И ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЯ. 2007, ИЗД. ЛИК, 252 С.

Рецензия

Неделчо НЕДЕЛЧЕВ

Авторът представя поредната си монография, в която си е поставил за цел да изследва „творческото начало... истинната същностна характеристика на царете на траките“ (с. 8), като очевидно поддържа позициите си на привърженик на „царската актантност в историята“. ¹ Това е разновидност в названието на теорията за раннокласовите общества, защитавана от Ал. Фол и Б. Богданов, която приписва само на царете заслугите за развитието на обществата в древността, като отново изключва всяка представа за свободни хора в неклассическите цивилизации извън Елада и Рим. Тази раннокласова разновидност разделя историческата наука у нас след 1944 г. на позитивистка, т. е. буржоазно-описателна, представена от Хр. Данов, и съвременния методологичен подход в историята, представен от Ал. Фол.² Метод, който цитираният автор на модерната наука в България определя като раннокласова теория или „марксистки структурен анализ“ и с помощта на който, въпреки огромното количество преки свидетелства на антични автори и съвременни критици, открива само несвободни селяни и свободни царе.³ „Основен носител на смисъл в „историята“ са разказите за царете, защото само царете могат да бъдат актанти и субекти на историческото ставане“. ⁴ Метод, който не може да не бъде оспорен поради своята идеологизация.⁵

Вероятно българският читател в началото на XXI в. не може да си представи яростната идеологическа борба от времето на „идеологическата диверсия“ – това бе официална държавна политика. За да се противопоставят на нахлуващите от „Запад“ идеи за правата на човека, за свободния човек, и на собствените си граждани, които искаха лични права, историците от социалистическите страни получават указания в Москва през май 1965 г.⁶ да не пишат и говорят повече за свободни хора, включително и свободни общинници. В защитата на предложеното от Ленин разбиране за държавата се обсъжда Марксовото понятие „азиатски начин на производство“, отношението му към теорията за обществено-икономическите формации. Резултатите от съвещанието са, че може да има строй, в който липсва частна собственост върху средствата за производство и експлоататор е държавата, тъй като няма частни собственици-експлоататори.⁷ Механизъм за разправа с борците за индивидуални човешки права, вместо за колективни е създаден. Приложението му обаче се оказва грандиозна задача, тъй като 60-те години на XX в. са време на мощно антиколониално движение. В борбата за световна социалистическа система бе необходимо да се овладее световното революционно движение, като се изключи социалистическия му, народен характер, и бъде заменен с ръководство на идеолози. И за да не си помисли читателят, че това са лоши шегги от дистанцията на времето му представям основната идеологическа задача, която е формулирана през 60–70-те

години на XX в. и е основата на т. нар. „Тракийски орфизъм“. Формулирана е от Ал. Фол: „Към 1961–1962 г. сред историците марксисти се поде дискусиата за тъй наречения „азиатски начин на производство“, която продължава и до днес; в нея постепенно се включиха философи, икономисти, етнологи, археолози и филолози. Политически актуална на фона на бурно развиващите се национално-освободителни движения в Азия, Африка и Латинска Америка, научно оправдана от огромния изследователски материал, натрупан през последните десетилетия от изтоковедите и африканистите, ... обещава да донесе теоретични резултати от най-висока класа“⁸. Идеологическата цел на този „проект“ бе да насочи общественото развитие дори и на народите, които са определяни не като класови, а като родово-племенни, към борба за социализъм. Поради това класовите противоречия се откриваха не в знаменитото Лениново изречение за частната собственост и експлоатацията, а в класови противоречия в общината, където няма класи.⁹ Доразвитието на класовата теория превърна в опоненти народ и управляващи. В борбата за идеологически предимства се включи огромен кръг от учени, които трябваше да доказват новата теория издигната в ранг на национална и международна политика, свързана с правото на глас от революционните движения в колониалния свят, до социалистическите общества, които се бореа за „социализъм с човешко лице“ през 50–60-те години на XX в. Естествено е, че подобна теория, която се опира на тесен кръг ръководители ще доведе до катастрофа, и че огромните разходи за развитие на неразвити общества до класово противопоставяне на държавата са непроизводителни и катастрофални. Привържениците на „ръководния, организаторски и идеологически“ тракийски орфизъм у нас обаче продължават да следват позицията си и не допускат до нея никого.

Поради този специфичен подход и Д. Попов не е забелязал съществуването на български автори, писали за тракийски царе студии и монографични трудове, и не само изследването на Я. Тодоров¹⁰, но и излязлата година преди тази на Д. Попов, монография на М. Тачева¹¹. Отсъствието на анализ и натрапването идеологемеи на тоталитарното ръководство и идеология на социалистическите страни позволяват на Д. Попов да си измисля проблеми и да обезценява труда на всеки, който пише по кръга от въпроси, избран от него – например: Д. Гергова¹² не надхвърляла постигнатото по темата за обезсмъртяването и „не посочва откъде заимства заключенията си“ (с. 227). Не е споменат и авторът на изследване за неизвестните тракийски царе Ив. Тодоров, отсъстват наблюденията за държавата и тракийските царе на Хр. Данов, на Г. Михайлов – монографията му за траките, отсъстват мои изследвания и др. Отсъстват и изследвания и критични спрямо идеите на Д. Попов материали на други автори на дискуссионни въпроси свързани с тезите на автора на „Тракийските царе“. Д. Попов е единствения досега пишещ български автор, който не отговаря на никаква критика в течение на десетилетия, не забелязва и не може да оцени научните проблеми и се движи само в недосегаемия свят на преразказване на идеите на Ал. Фол¹³, за съжаление и като ги обявява за свои предположения. Раннокласовото тракийско общество според Ал. Фол е двусъставно: „В двусъставната социално-класова структура на тракийското общество би било логично да се предположат поне два типа мистериално организирани колективи. Единият е безусловно доктринално-религиозният, т. е. аристократическият“... другият тип мистериален (селски, общинен) колектив, който също е засвидетелстван в изворите за древна Тракия. Този обредно-религиозен колектив също из-

повядва учението – в противен случай не би имало раннокласово общество“.¹⁴ Ал. Фол предполага, но и Д. Попов много след него „предполага“... пак същото: „в двусъставната структура на тракийското общество е уместно да се предположат поне два типа реализация на учението за безсмъртието и по-точно доктринално-религиозния – аристократичния, на посветените в него, и общинния, народностния...“ (с. 23). Тук авторът даже е добавил бележка: „За всички повдигнати проблеми Попов Д. Залмоксис. Религия и общество на траките. София, 1989“ (с. 23, бел. 38). Жалко е! Но е българска действителност и през XXI век, векът на влизането ни в Европейския съюз! А толкова много мразеният от „априлското поколение“ „остарял марксист“ Ф. Енгелс беше писал още в XIX в., че в Германия плагиатството е невъзможно.

И тъй като всичко написано от Д. Попов по чужди текстове се приема за вярно и за последна дума на истината от научните колегиуми, съвети, комисии при ВАК и в единодушната общност на тракологията, той с поощрявана от българската научна система увереност заблуждава не само тях, но и читателите, студентите и колегите си, като пише с патос и за тракийските царе: „В този смисъл изглежда излишно да напомням още веднъж идентичните положения с Марон, Орфей, Залмоксис и Котис I“ (с. 32). Нищо, че няма нито едно сведение, в което Марон да е определян като династ, а не както Омир го споменава „жрец“. Нищо, че авторът на теорията за „Микенска Тракия“ от 70–80-те години на XX в. Ал. Фол не винаги определя Орфей за династ или цар, но и за поет или прорицател като непрекъснато се обърква.¹⁵ Нищо, че Салмоксис¹⁶ е определян от античните автори като антроподемон и теос-херой и само тракийски лекар го нарича „базилевс“ на съсловието си, тъй като не определя племе или държава, а медицинската среда и лекари на траките. Естествено е, че няма и нито едно сведение на античен автор, който да твърди, че тракийските царе от архаичния, класическия, македонския и римския период в историята на Тракия са богове., включително и за Котис I, който е представен от гръцките автори като пианица и богохулик, посягащ на честта на целомъдрената гордост на Елада, богинята Атина. Тук е естествено търсенето на идеологическо оправдание от атиняните и други елини, тъй като тракийският цар е бил техен враг, а и за това е убит от атински „пратеници“. Тази идеологизирана версия на гърците траколозите обявяват за неразбиране на сложността на тракийския свят от гръцките автори, и сериозно представят цар Котис I в сакрален брак с все още девствената Атина. Несъществуващите сведения за царе-богове в Тракия принуждават Д. Попов да проблематизира несъществуващото: „Въпросът е дали и самите траки, т. е. народът знаят, че техните царе имат високо, божествено начало? Изглежда отговорът е положителен“ (с. 22). Тъй като не може да приведе доказателства, Д. Попов посочва, че за Ал. Фол социалната практика на доктриналните царе „задължително има своето обществено-политическо равнище редом с доктриналното – своята езотерична и екзотерична среда“ (с. 23). Д. Попов не прави разлика и между божествен произход и божествен статут или сан на владетеля. Очевидно е обаче, че недопусканите до идеологията на орфизма траки, според Д. Попов, се справят с понятията езотерично и екзотерично, но самият той не, тъй като в концепцията на Ал. Фол, на която се позовава, само аристократите са посветени, а простосмъртните траки не! Как при това положение траките разбират идеологическото ниво, въпреки че

за Ал. Фол са на хипостазно, политеистично, не на доктринално ниво¹⁷, а и не се допускат там, очевидно е трудно разбираемо за автора на „Тракийските царе“ и през 2007 г. За разлика от селяните, според Ал. Фол: „Тракийската аристокрация не може да си позволи никаква идеологическа концесия и тя ще има един бог, своя хероизиран цар“¹⁸. За да не допусне объркване в материята, която не познава и не може да разбере, Д. Попов се застрахова, като пише за траките като народ в който са „онези, които знаят за учението, но остават сравнително непосветени в него и в най-добрия случай са негови адепти.“ (с. 23). Очевидно незнанието на чуждите думи, които твърде щедро се използват без необходимост от доказателства и напомния продължава – лат. „адептус“ и в значението му на говоримия днес български език означава: „спечелен“, „лице, което е било посветено в тайни... убеден последовател...“¹⁹. Очевидно е, че авторът на „тракийските царе“ не разбира значението на езотеричен като таен, скрит, предназначен за посветени, щом добавя и степен „адепти“.

Недостъпна за логика е и доказателствената система по която Д. Попов доказва жреческия статут на царете – „легендарни суверени“ като Орфей: Според Страбон „киконът Орфей, човек магьосник, който бил се занимавал с музика и пророкуване и извършвал оргиастични церемонии при освещаванията“ постепенно успява да „спечели много привърженици и сила“, т. е. да добие властта. В този смисъл текстът убедително го представя като цар жрец“ (с. 27). Кое е убедителното на подобно представяне се вижда от продължението на текста на Страбон и на прекъснатото изречение: „... церемонии при освещавания и по този начин събирал дарове... После добил по-високо мнение за себе си и спечелил много привърженици и сила. И така доброволно му се покорявали, но някои го заподозрели в заговор и насилие, вдигнали се против него и го убили...“²⁰. Ако Д. Попов не бе видял убедителното представяне на „царя Орфей“, от текста, вероятно можеше да го представи поне за претендент за власт или за посегател върху народния суверенитет или за помощник на върховен вожд или базилевс, подобно на Залмоксис или Дикеней. Подобен тип манипулации на читателя, в които самия текст демонстрирал идеята на привечащия го автор са типични при отсъствие на анализ и логика.

Правените аналогии с царувания Тамирис, който се занимавал със същите работи като Орфей (с. 28) на тесния западен бряг в подножието на планината Атон, по сведения на Страбон, не са убедителни свидетелства за съществуването на държава. Още повече, че работите на Орфей са музика и оргиастичност и припечелвани за това дарове. Точно в тези текстове Орфей и Тамирис са представени като измамници и разбойници.

Наложената в българската тракология представа, че сведенията за древни и легендарни владетели са достоверни, а по-късните гръцки и латински автори били недостоверни, защото не разбирали тракийската действителност, е определено противоречива. При това обикновено едни и същи автори пишат и за легендарните времена и за историческата действителност на собственото си време. Обичайна практика в митологизирания материал е представянето на древните персонажи като царе. Характерен пример за това е митологията на германските народи, в която Один е такъв древен цар, подобен на Орфей. Один в немската митология също като описвания Орфей е буйстващ, предсказател и поет, аристократичен вожд, а според Саксон Грамастик и древен цар.

В случая проблемът е за това, как античните автори са си променили мнението за траките от епохата на писаната история, а са запазили автентичните си наблюдения за по-ранните траки „легендарни суверени“. При това тъкмо гърците, които се стремят да покажат първенството си по древност в областите които колонизират спрямо останалите „варвари“. Като приписва на всички сведения за траки монархически смисъл, и като вижда навсякъде царски дворци, Д. Попов продължава убедения си ход през извори и проблеми, като променя сведенията на антични и съвременни автори с вдъхновение: „В предадената от древния автор история е важна съградената от Залмоксис зала, достъпна само за мъже – андреон, където той приема аристократичния елит на обществото...“ (с. 30). Навикът на автора да заблуждава читателите намира следващата си изява в замяна на описвани явления и участници тъй като Херодот пише друго: „*ton aston tous protous*“ – „първите на града“ или „първите граждани“ по превода на Г. Кацаров и Б. Геров²¹. Всъщност този подход е въведен от Ал. Фол: „Най-лошото в сведението на Херодот... е, че той нарича траките граждани. Това е негова съдбоносна и фатална грешка. Траките не са граждани, те са просто поданици.“²² С античните автори не се спори, спори се със съвременни автори. А защо поданиците да не бъдат граждани авторът не коментира, въпреки че в световната история примерите са достатъчно нагледни и убедителни. Поданиците на английската кралица или на иранския монарх от XX в. са също и граждани! Очевидно е логическото противоречие.

Проследявайки логиката на своята представа Д. Попов представя процес на усъвършенстване на траките в глава „Степени на усъвършенстване“. Материалът е представен без логична постройка и авторът не може да се ориентира в него. Поради това и не става ясно дали тези усъвършенствания се извършват по време на живия владетел, дали в откъдния свят? Авторът се спира на следсмъртните състояния на Резос за да покаже пътя към степен от обожествяването – антроподемонната (с 56), но в примера с Залмоксис, след ценностно излитание героя на Херодот вече е представен като бог, и то жив, пред съгражданите си (с. 63). Пропуснато е обаче обстоятелството, че продължителния престой в подземен дом е символ на смърт. Заключениеята от анализите на автора очевидно насочват към обожествяване след смъртта и приживе на тракийските царе (с. 70). Авторът обаче се доверява дори на съмнителните за самия Херодот елементи от разказа за Залмоксис и продължава да убеждава читателя, че за „бащата на историята“ Залмоксис е цар! За да подсили теорията си за самообожествяване Д. Попов приписва подобно наблюдение и на Г. Кацаров, още през далечната 1913 г. (с. 102), но очевидно се е заблудил, тъй като цитираният автор пише за съвсем други неща на посочените страници.

В следващата глава „Обожествяване и инвеститура“ авторът продължава да е напълно неориентиран. Вместо да погърси възможности за анализи на текст, той привеча нумизматичен материал, като доказателствата му са безсмислени – ето пример за това: „Типичен пример е случаят със Сент III. И докато лицето на монетите представя собственния му лик, конникът се прехвърля на опакото, за да наблегне допълнително върху божествената природа на повелителя“ (с. 77). Какво е това наблягане от опакото, очевидно знае само авторът. Монетния материал Д. Попов подкрепя с наблюдения от тракийски гробници – например „въвеждане в инвеститура“ от люнета на фреската от гробницата

при с. Свещари. И отново не става ясно, дали става дума за действие в отвъдното, където се обожествява владетелят или е илюстрирана сцена от живота му (с. 81). Какво точно означава въвеждане в инвестиция Д. Попов не пояснява. За него и даването на царска власт и обожествяването са важни само, защото личността на тракийския владетел според него била сакрална. Объркването на А. Фол и на следващия то с преразказани цитати Д. Попов е и проблем на логиката, но той се усилва от идеологическите внушения. А. Фол погрешно приписва на съвските микенолози и ориенталисти открития за микенско и източни общества без стоково-парични отношения, без свободни хора, и с царе деспоти²¹. Напразно преди време проф. Хр. Данов посочи, че властта на тракийските царе „едва ли е могла да бъде достатъчно ефективна в смисъл на едно централизирано държавно ръководство от типа на близкосточните монархии в Древността“²². Внимателно отбелязвайки всички научни спорове, особено с най-авторитетния специалист по Стара история у нас, тракологите-микенолози пропагандират идеята за общества без свободни хора, с царе-монарси, като се позовават на примери от древнозачната история. Как при подобни изводи университетски преподаватели преподават например шумерските, старовавилонските, асирийските, хетските, древноиндийските и др. закони, в които се защитава тъкмо свободния човек, тук няма да пигам. Това е „истината“, която се преподава в най-престижния български университет – Софийският. Интересно е обаче, защо толкова много завършили историци у нас приемат това като последна научна истина и не я оспорват. Очевидно някой е отклонявал вниманието им например от законите на старовавилонския цар Хамурапи по убедителен начин, като е показал, че и Хамурапи е „остарял марксист“, или, че е допуснал трагични грешки със законите си! Така или иначе, авторите занимаващи се с тракийска микенология и орфика от идеологически тип са попаднали в теоретично противоречие, от което трябва да излязат, тъй като светски учени като Е. М. Шерман например поставят под съмнение раннокласовата теория като степен към робовладееското общество. Следва оправдание, че вероятно авторът на българската раннокласова теория не е знаел как да се изрази, отбягване на писаното от съветската авторка²³ и бързо след това е намерен ключ към решаване на всички проблеми – идеологията се изравнява с културата и като поведение стига до превъзвешенията. Откриват се нивата, които не били известни на античните автори, за които знаели само император Юлиан Аполстат, и съвременните траколози. В науката за древността идеите за азиатския начин на производство и азиатските общества управлявани от царе-деспоти и богове имат сериозни трудности, но не и в България. Тук обрета на коронацията се разглежда не само на политическо, а и на „религиозно-доктринално равнище (с. 81) и др. И за да не съществуват съмнения и сравнения, пред изучаването на историята и културата на Древния изток у нас се поставят съмнения от всякакъв характер, пишат безценни съчинения, в които се отстояват истини от времето на „идеологическата диверсия“. Очевидно у нас още не се разбира, че основното противоречие във всички исторически епохи, включително и в съвременната е между политическите системи от всякакъв политически модел и творците на историята – свободния човек.

Херонизацията, обожествяването след смъртта, е характерно за вярванията на много народи. Хетските царе съобщават, че бащите им са преминали в отвъдното, като бо-

гове. Римски принципи се подготвят за света на отвъдното с думите „май ще ставам бог“. Римските принципи започват да се наричат богове и господари. Луций Домиций Аврелиан носи титлата *dominus et deus patris*²⁴. Проблемът за обожествяването в античността не е толкова специфичен тракийски и насоката на изследване без привличане на писмен материал, без историко-сравнителни методи на анализ, показват безперспективност, застой в историческите изследвания, придружени с абсолютна убеденост, че всичко вече е доказано и само трябва да се изследва без съобразяване с критични мнения и изворов материал. Особено учудваща е убедеността при отсъствие на дискуссионност, че Древните автори не разбирали същността на тракийската религия, вероятно както и опонентите на модерните автори. Поради това, като забуждава читателя и специалисти, и като не смее да потърси универсални представи, Д. Попов приписва на източно-римския император Юлиан Аполстат орфицизиране, тъй като: „Изглежда той знае единствено практиката на посветените, защото е убеден, че гетите не умират, а само сменят местоживелището си“ (с. 229). Изглежда обаче, Д. Попов не знае, че идеите за вечния живот на тялото или на тялото и душата не са само тракийски. Тук няма да коментирам прямо кого ги е знаел само Юлиан Отстъпник. Очевидно авторът отново има проблеми с логичността на разказа, за да представи римския император като единствен знаещ истината, без сподвижници, без опоненти. Също като съвременен автор на орфическо съчинение, за когото историята е творческа изява на царя, не на народа.

В главата наречена „Ритуални обиколки“ Д. Попов настоява, че тракийските царе са били върховни собственици и че тракийските градове са били царски. Подобни възгледи не се основават на доказателствен материал и показват пълно откъсване от дискусивни извън страната и в нея²⁷. Идеологическата основа обаче е запазена – теорията за обществото, ръководено от царе-учители, ръководители на царска икономика, в която няма място за собственици, следователно и за свободни хора. Тази идеологическа основа изисква ликвидиране на всяка идея за демократичност, изборност и приемственост на идеите за свободни хора и демократични институции в древността, откъсване от Л. Х. Морган, К. Маркс и Ф. Енгелс. На военно-демократичното общество е противопоставен раннокласовия период. И за да изглежда той недемократичен, най-ранните сведения за военно-племенни вождове на траките, съобщавани от Омир „Хегемон“, „Архон“ и др. са свързани с проблема за „Абувластие в отделните династически домове“ към епохата на Троянската война и през Омирово време, включително до VI в. пр. Хр. а и след това, особено по отношение на владетелите на Одриското царство“ (с. 10). За автора на „Тракийските царе“ очевидно е без значение, че цитираната от него Т. Д. Златковска настоява, че става дума за военно-демократични вождове, или това, че „как известно в послепомеровско време базилевс гомеровской эпохи (племенный вожд, главным образом военный предводитель племени) трансформировался в базилевса „гелиодовского“ – представителя родовой аристократии...“²⁸. Важно за Д. Попов е, че още един съветски автор бил мислям, че в далечната Древност съществуват династии, а не военно-племенни вождове от епохата на военната демокрация, привърженик на която е Т. Д. Златковска. Очевидно е, че освен честност в научния апарат, е необходимо, както пише съветската авторка, да се знаят и общоизвестни неща, преди да се изказват мнения по толкова важни за теорията въпрос като генезиса на царската власт.

За да утвърди представите си за тракийските орфически царе, авторът хладнокръвно пише за „стабилната организация на долонките“, които били ръководени от базилевс цар, но по никакъв начин военен вожд със значение на базилевс от героичната епоха. Недостатъчните знания на автора по обща история не са му попречили обаче със същото хладнокръвие да пропусне и моя статия за иерархичния полис на долонките, и монография, в които се спирам на този проблем отново, при това в полемика с българските привърженици на Микенска Тракия.²⁹ Важното е, да не бъде позволено да се мисли за вождове, героични периоди, демократичност и др. за да се утвърди представата за вечните династии.

Естествено е, че темата за превъплъщенията на тракийските царе не би съществувала, ако се познаваха историческите извори. Последователната държавническа политика на велики владетели, които влияят на хода на световната история е представена като история на неуравновесени хора подобни на додържавни шамани, които са велики в пътя си към обожествяване и страдат от мания да са царе по наследство. По пътя към обезсмъртяване при тях, както и при автора на „Тракийските царе“ действията от света на живите и отвъдното са объркани, размесени и изведени до степен на идеология! И това не би било така, ако авторът имаше собствена научна позиция. Онази, която Ал. Фол разглежда като идеология, равна на еднородна култура, равна на учение, равна на поведение, или „пайдея“³⁰, очевидно има нужда не само от импровизирани преразкази без научна стойност, каквато за съжаление е книгата на Д. Попов „Тракийските царе. Поведение и превъплъщение.“ Авторът е останал на старото тоталитарно методологическо ниво за божествен произход на властта, който се търси още в най-ранните сведения за вярвания и има за цел да обори наивните демократи Л. Морган, К. Маркс и Ф. Енгелс, които мечтаят за свободни хора и демократични институции.³¹ И затова религиозните сведения, с които тракологите предпочитат да работят, като избягват неразбираните от древните автори тракийски дела в исторически сведения, се определят като свидетелства за: „социално-класов характер на политико-религиозното противопоставяне и на ярката диференциация“ (с. 21.)! Думата имат читателите и учените ни, а вероятно и Д. Попов, който продължава да се отклонява от всякаква критика или дискуссионност, противно на всяка представа за изследовател и в България.

Бележки

- ¹ Богданов Б. Историкът и писателят Херодот. В: Херодот, История (Част първа), София, 1986, с. 7–25, с. 25.
² Богданов Б. Историкът и писателят Херодот. В: Херодот, с. 25.
³ Фол Ал. Социална и демографска структура на древна Тракия. София, 1970, с. 33 сл, с. 41, с. 180, с. 190, с. 195 и др.
⁴ Богданов Б. Историкът и писателят Херодот, с. 7. 25. Доколко подобен извод за „царска актантност“ е правомерен, тъй като изследването на Херодот е посветено на великите дела на елмите от времето на Персийско-гръцките войни, които имат полисен, републикански, а не царски конституционен ред, тук няма да коментирам.
⁵ Неделчев Н. Христоматия по история на древния Изток. Древноизточни текстове. Шумен, 2006, с. 28–29. Тук всъщност продължава атаката срещу буржоазната историография, тъй като

била малобройна и неметодологична – Фол Ал. Тракия и Балканите през елинистическата епоха. София, 1975, с. 5.

- ⁶ Фол Ал. Социална и демографска структура на древна Тракия. с. 15.
⁷ Пак там, с. 15.
⁸ Пак там, с. 13.
⁹ Срв. също Фол Ал. Политическа история на траките. София, 1979, с. 9.
¹⁰ Тодоров Я. Тракийските царе. В: Годишник на софийския университет. ИФФ, 1932–1933, с. 1–80.
¹¹ Тачева М. Царете на древна Тракия. Книга първа. София, 2006.
¹² Срв. Гергова Д. Обредът на обезсмъртяване в древна Тракия. София, 1996.
¹³ Неделчев Н. Военната демокрация и произходът на държавата. (свободният човек на границата на политическото общество). В: 80 години списание „военноисторически сборник“. Юбилейна научна конференция. 26 април, 2007, с. 88–101.
¹⁴ Фол Ал. Тракийският орфизъм. София, 1985, с. 31
¹⁵ Вж. Неделчев Н. Орфическата раннокласова интерпретация на историята в българското училище В: Сп. образование. 2007, с. 109, бел. 52;
¹⁶ Така го нарича Херодот.
¹⁷ Фол Ал. Вярата в безсмъртието. В: Фол Ал., Венедиков И., Маразов И., Попов Д. Тракийски легенди. София, 1981, с. 15–23, с. 23: „хероизираният цар, станал бог, трябва да изпълни главната си задача да уравнивява света. Затова той влиза в сношение с жена, но тази жена е божество само за себе си...“.
¹⁸ Пак там с. 23; Срв. Фол Ал. Тракийският орфизъм. София, 1985, с. 8, с. 34, с. 165 и др.
¹⁹ Срв. Пернишка Е. Речник на чуждите думи в българския език. София, 2000, с. 32.
²⁰ Срв. превода на Г. Кацаров и Хр. Данов в „Извори за старата история и география на Тракия и Македония“ София, 1949, с. 221, Фр. VII, 18
²¹ Herodoti. Historiae. Oxonii, 1957, IV, 95,3. Срв. превода на Г. Кацаров и Б. Гергов В: Извори за старата история и география на Тракия и Македония, с. 22: „Салмоксис... приемал на госте първите граждани“.
²² Фол Ал. Самопният пешеходец. 2006, с. 183.
²³ Фол Ал. Социална и демографска структура на древна Тракия. с. 33 сл.
²⁴ Данов Хр. Траки. София, 1979, с. 109.
²⁵ Е. М. Щаерман не е посочвана като автор в тракологичните изследвания, и отсъства и от именните показатели – срв. Фол Ал. Социална и демографска структура; Политическа история на траките и др.
²⁶ Срв. Неделчев Н. Създаването на светската царска институция в древния преден изток през III–II хи. пр. н. е. Шумен, 2004, с. 10–11 сл.
²⁷ Неделчев Н. Thracia Libera. Проблеми на историята на обществено-икономическите формации. В. Търново, 1996.
²⁸ Златковская Т. Д. Возникновение государства у фракийцев. Москва, 1971, с. 201
²⁹ Срв. Неделчев Н. Създаването на държавата на долонките, В: Исторически преглед, № 3-статията бе развита като глава от монографията: Неделчев Н. Thracia Libera. Проблеми на историята на обществено-икономическите формации по примера на едно конкретно общество с. 83–96.
³⁰ Фол Ал. Тракийският орфизъм. София, 1985, с. 34 и др.
³¹ Вж. Морган А. Х. Първобитното общество. С. 1946, с. 326–327, с. 437–438; Енгелс Ф. Произход на семейството, частната собственост и държавата. В: Маркс–Енгелс. Избрани произведения. София, 1984, т. 5, с. 9–186, с. 186 с позоваване на Л. Х. Морган за бъдещето на човечеството.